

פרשת שופטים (תש"ג)

א. בטעם מצות עגלה ערופה כתב הרמב"ם במורה נבוכים סאמר ג' פרק מ': ואמנם עגלה ערופה תועלתה מבוארת, כי המביא אותה היא העיר הקרובה אל החלל ועל הרב ההורג הוא טמנה וזקני העיר ההיא מעידים עליהם השם, שהם לא התרחלו בחקן הדרכים ובחמירתם ולתייר כל שואל דרך, כמו שבא הפירוש בדברי חז"ל (לא דאינוהו ומסרנוהו בלא לוייה) ולא נהרג זה, מפני שסכחנו התקונים הכוללים ואנחנו לא נדע מי הרגו; ואי אפשר על הרב - עם החקירה ויציאת הזקנים והעומדים ולקחת העגלה - שלא ירבו דברי בני אדם ואולי במסוס הענין יודע ההורג ויאמר מי שידעו או שמע ענינו... הנה כבר התבאר שתועלת עגלה ערופה היא לפרסם ההורג לחזק זה הענין בהיות המקום אשר תערף בו העגלה לא יעבד בו ולא יזרע לעולם, שבעל הארץ יעשה כל תחבולה ויחקר עד שיוודע ההורג, כדי שלא תערף העגלה ולא תאמר ארצו עליו לעולם.

רמב"ן ד' ד"ה אל נחל איתן החל מן "אכל הרב אמר במורה נבוכים" עד ולפי דעתי אברבנאל מוסיף לסענות הרמב"ן נגד הרמב"ם: ואפשר שיסופקו נגדו (=ואפשר עוד לשאל על הטעם שנתן הרמב"ם) למה צוה בעגלת בקר, ולמה צוה שתהיה אחר לא עובד בה ולא מחכה בעול? ... ולמה צוה שתערף העגלה מאחור? ואם היה כסעם הרב המורה, היה די בודדי דברים בלבד לפני הסנהדרין, או שיביאו קרבן שור או כבש או עז ויתודו עליו!

1. מה הוא טעם מצות עגלה ערופה לפי הרמב"ם?
2. התוכל לתת טעם אחר למצוה זו?
3. מה הן סענות הרמב"ן נגד הרמב"ם?
4. באר את דברי הרמב"ן "יס בתחבולה זו תועלת, אבל המעשה אינו נרצה בעצמו".
5. במק אפסר להסיר תלויות הרמב"ן מעל הרמב"ם לפי שטת הרמב"ם במורה נבוכים סאמר ג' כ"ו החל מן "ואסר ראוי לחמסיל באמת מענין החלקים" עד "המצוה בכלל לא חקירת חלקיה" (תמצית דברי הרמב"ם האלה תמצא גם בספר החנוך פרשת תצוה בטעם מצוה "לא תעלו עליו קטרת זרה והועתק בחאלון תצוה תש"ג).

ג. ו' רש"י ד"ה ידינו לא שפכה.
סוטה מ"ה ע"ב וכי על דעתינו עלתה חוקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על ידינו ומסרנוהו בלא מזון ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה. (רש"י: ומסרנוהו בלא מזונות והוצרך ללססם את חבריות ועל כך נהרג. שם: לא דאינוהו והנחנוהו יחידי בלא חבורה - והיינו "ועינינו לא ראו".)

ירושלמי סוטה פרק ט' הלכה ו': רבנן דהכא פתרינן קרייא בהורג (=רבנן דארץ ישראל מפרשים קרא של "ידינו לא שפכה" דקאי על הורג) ורבנן דתמן (דבבל) פתרינן קרייא בנהרג. רבנן דהכא פתרינן קרייא בהורג: שלא בא על ידינו ומסרנוהו ולא הרגנוהו ולא דאינוהו והנחנוהו ועמעמנו על דינו (=כלומר נתעצלו וכיתו ולא הוציאו דינו לאורו) ורבנן דתמן פתרינן קרייא בנהרג: לא בא על ידינו ומסרנוהו בלא הלוייה ולא ראינוהו והנחנוהו בלא מרנסה.

1. מה הם שני הבאורים למוחג המרחב של שפיכות דמים הנחנים בבבלי ובירושלמי? נסה לנמק את שניהם!
2. מי ממפרשינו הולך בעקבות הירושלמי?
3. בעקבות מי משניהם הולך המלבי"ם: שלא היינו גרמא לרצח הזה לא על ידי שלא נתנו מזון לרצח ועל ידי כך היה מוכרח להרג את הנרצח לעיוק את לחמו שמלא נפשו כי ירעב, ולא על ידי שלא נתנו לוייה להנרצח שלא ילך יחידי במקום סכנה.

ג. ח. כפר לעמך ישראל אברבנאל מקשה: לא ימלט... סיהיו הם הרוצחים או לא. ואם היו הם הרוצחים - איך יכפר להם הזה בעדיפת העגלה עם אמרם בשקר ובכזב "ידינו לא שפכה"? ואם הם לא היו חוטאים - איך יצטרכו לסליחה ולכפרה? ענה על קושייתו (לא בדרך ראב"ע ד"ה כפר לעמך).

ד. ט' ואתה תבער רש"י; ראב"ע והנכון בעיני אשר הזכרת ^(X) כי לא יאמרו (א' הכונה לדבריו בפסוק ו' "כי לולא שעטו עברה").
מה בין רש"י לראב"ע? (לחבנת דברי ראב"ע עיין דבריו שמות כ"א י"ב ד"ה אנה לידו החל מן והנה שעטו שהם סבב; במדבר ו' י"א ד"ה אחז לחטאת.)